

Selles numbris:
Lk 1 - Mis saab Virumaast?

Lk 2 - Volikogu tegemistest

Lk 3 - Külateede saaga jätkub

Lüganuse uudised

Nr. 18 | aprill 2009

Ootame vihjeid ja ettepanekuid toimetuse e-postile: lyganuseuudised@hotmail.ee Leht internetis: lyganuse.nommeraadio.ee

Meeleolukat naljakuud!

Foto: ReIn Valdner

Ei ole üksi ükski maa?

Kunagi sai Eestimaal hoo roheline liikumine. Käed eemale Virumaast! Siis lauldi: ei ole üksi ükski maa! Meid toetati...? Selline arvamus oleks aga suur enesepettus!

Tosina aasta eest löödi meil Kohtla-Nõmme kaevandusasulast ka ida pool kopad maasse. Praeguseks on kaevamisjärg juba otse iidse Vanaküla (mida mainis juba 1242 aasta Taani hindmisraamat) külje all, küllap neelab karjäär veel külgi. Ennegi on meie iidset külad kaevandusmooloki kurgust alla läinud. Nüüd rajatakse rahumeeli juba uut, Ojamaa kaevandust. "Solidaarne" Eestimaa aga vaikib... Küllap jõutakse niimoodi ka Kuremäe suurkaevandusenigi. "Solidaarset" Eestimaad see millegipärast ei häiri! Kogu see aastakümnete tagune sagin oli vaid Lääne-Virumaa, Kabala ja Toolse päästmiseks ja toetamiseks, sealse fosforiidikaevandamise läbikukutamiseks. Aga meie, Ida-Virumaa, meie mured? See on kõigile teistele ilmselt vaid kama kaks! Näiteks üks üsna tuntud Rakvere pedagoog, Eesti patrioot deklareeris ärkamisajal ajakirjanikele: tema arust

minevat Eesti piir Padaorust. Ja selliste vaadetega inimene oli noore põlvkonna kasvatajaks, arvamusiidriks! Veelnäiteid. Eesti kaitsejõud vajavasid hädasti oma laskeharjutusteks õppepolügooni. Seda plaaniti algul Aegviidukanti, endise NSVL armee mahajäänud polügooni kohale. Aga kohalikud elanikud ajasid kohe sõrad vastu. Ei tohi, ei või! Nüüd paugutab kaitsevägi oma torusid Ida-Virumaal, Viivikonna karjäärides ja metsades... Siinsete elanike arvamus küsitlust ma millegipärast just nagu hästi ei mäleta. Kas üldse küsitigi? Aga ma ei imestakski, see ju vaid Ida-Virumaa... Kus on Eesti ainus radioaktiivsete ja ohtlike jäätmete hoidla? Muidugi mõista Ida-Virumaal, Vaivara vallas. Kuhu plaanitakse ohtlikku tuumaelektrijaama? Ikka Ida-Virumaale! Kaks võimalikku potentsiaalset ehituskohta asuvad just meil. Sarnast loendit võiks veelgi pikalt jätkata.

Hiljuti plaaniti Hiiumaale roheline elektrienergia tootmist - hiidtuuleparki koguvõimsusega 750 tuhat kilovatti! Kuhu need tuulikud püstitada? Hea raha eest oma maad välja rentivaid

rahamaiaid talumehi leitigi. Aga nende naabrid! Tuulikheidab minu maale varju, ohustab lendavaid linde ... Kuni fantaasiani välja - tekkivat mingi salapärase ja surmav infraheli... (?) Siis tahtis arendaja oma plaanitavad tuulikud püstitada otse rannikumerre, rannikust nii 10 kilomeetrit kaugemale. Jällegi ei tohi, kisasid selle peale nõrkinud kohalikud kolkapatrioodid. Silmapiiril tiirlevad tuulikud rikkuvat nimelt nende romantilist merevaadet, häirivat silma ja vähendavat oluliselrannakruntide hindu! Eriti veel siis, kui rikkad soomlased või rootlased edaspidi sealseid rannaäärseid krunte oma suvilate jaoks üles ostma tuleksid. Just nagu Saaremaal juba juhtuski. "Minule pole neid tuulikuid üldsegi vaja", deklareeris sealsel rahvakoosolekulkeegiautoriteetne ja staazhikas kohalik pedagoog. Temale piisavat nimelt täielikult praegusestki olemasolevast põlevkivienergeetikast!

Temale küll. Temale säilib siis romantiline merevaade jne. Aga kust see elekter neile sinna kätte tuleb? Eks ikka meilt, Ida-Virumaalt! Meil rajatakse aina uusi kaevandusi ja karjääre. Meil

hukkub mets, hävivad sood-rabad ja haruldased metsloomad. See teda, enesearmastajast hiidlast muidugi ei koti. Elektriijaamad puistavad meile ööd-päevad oma lendtuhka kaela (mis muide on ka kergelt radioaktiivne) Mis on kõige selle tulemus? Meie unikaalne loodus saastub ja hävib, meie inimesedki põevad sagedamini ja surevad nooremalt kui mujal. Lugesin kunagi statistikat. Kui ökoloogiliselt puhastel Lääne-Eesti saartel on meeste eluiga Eesti pikim, ligi 70 aastat, siis Ida-Virumaal on see ainult vaid 60 aastat! See ongi selle põlevkivielektri hind! See maksab meile tegelikult üsna

kallist hinda. Ei ole üksi ükski maa - see oli vaid propagandistlik, katteta sõnademulin. Või meenub meie maa teistele ehk vaid siis, kui neil on vaja meilt midagi saada. Samuti siis, kui mingit ohtlikku tootmist või endale ebasooviavat rämpsu ja jäätmeid meile kaela määrada. Vaat siis tuleb meie kodukoht Ida-Virumaa teistele küll meelde! Meie kodumaakond oli ja on kahjuks senini ülejäänud maakondadele paariaks jäänud. Eestimaa Tuhkatriinuks ja prügimäeks.

Indrek Rebase

Volikogu töömailt

Lügane Vallavolikogu istung toimus 05. märtsil 2009. a. algusega kell 16.00

Kohal olid: Evald Männisaar, Kaja Toikka, Karli Kivi, Janek Lainjärv, Indrek Saluvee, Tõnu Lont, Toomas Paap, Kristel Kütt, Ilmar Kõök, Kaido Roos, Juho Pöld.

Volikogu algul tõsteti päevakorra punkte ringi ja kinnitati volikogu poolt:

1. Lügane Keskkooli pedagoogide töötasustamise aluste ja palgamäärade kinnitamine: kinnitada uued töötasu määrad vastavalt Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud tingimustele.

Hääletati: 11 poolt.

2. Volikogu 20.12.2007. a. määruse nr 33 Lügane vallavalitsuse ja allasutuste struktuuri ja teenistujate koosseisu kinnitamine muutmine: kuna koolis on õpilaste arv vähenenud 199-ni, siis on ette nähtud koolis õppelajuhatajale 0,5 ametikohta.

Hääletati: 11 poolt.

3. Volikogu 29.01.2008. a. määruse nr 35 "Sotsiaaltoetuste maksmise tingimused ja kord Lügane vallas muutmine: iga aastal tuleb volikogul kinnitada sotsiaaltoetuste maksmise kord, volikogus kerkis üles küsimus kuld- ja hõbemedaliga lõpetajate preemiasumma suuruse üle. Hetkel kehtis kuldmedal 5000 krooni, hõbemedal 1500 kr ja edukale põhi- ja keskkooli lõpetajale 500 krooni. Erinevate variantide kaalumisel leiti, et põhikooli eduka lõpetamise korral on preemia 500 kr, keskkooli eduka lõpetamise korral 1000 krooni, keskkooli hõbemedaliga lõpetamise korral 3000 krooni ja keskkooli kuldmedaliga lõpetamise korral 5000 krooni.

Hääletati: 11 poolt.

4. Puudega lapse hooldajale hooldajatoetuse maksmise kord Lügane vallas: 22. detsembril 2008. aastal muudeti Sotsiaalhoolekande seadust ja Puudega inimeste

sotsiaaltoetuste seadust, mille tulemusena anti omavalitsuste pädevusse puudega lapse ühele mittetöötavale vanemale makstava hooldajatoetuse määramine. Peale seadusemuudatusi on hooldajatoetus võrdsustatud valla eelarvest makstavate sotsiaaltoetustega.

Hääletati: 11 poolt.

5. Lügane valla 2009. a. eelarve vastuvõtmine: Lügane valla 2009. aasta eelarve projekti tutvustas volikogule pearaamatupidaja Eve Kasela. Valla 2009. aasta tasakaalustatud eelarve üldmahuks on 21 157 000 krooni. Kui pearaamatupidaja oli tutvustuse lõpetanud tegi Kaja Toikka ettepaneku mitte maksta ATS-i alusel ametis olevatele ametnikele puhkusetootust. Puhkusetootus on „13 palk“, kõik inimesed käivad tööl saavad 11 kuupalka ja puhkuseraha, kuid seadusega on lubatud ATS-i ametnikele veel lisaks maksta „13 palk“ ehk puhkusetootus. Vallavanem leidis, et kui vallametnikud puhkavad siis tuleb neil aegajalt ikka tööle tulla, ei saa ju lasta dokumentide tähtaegasid üle minna ega samuti ei saa puhkuste ajaks valla uksi kinni panna - just selliseid asju kompenseerivat puhkusetootuse raha. Ilmar Kõök tegi ettepaneku jätta eelarvest välja Lügane Rahvamaja esise katmine plaatidega ja välisvalgustuse paigaldamine. Vallavanem leidis, et see raha on olemas ja see tuleks ära teha, kuna rahvamaja esine peaks ikka korras olema, samuti lubas vallavanem mitte

kohe sellega tegeleda vaid lasta hindadel veel natuke alla minna ja siis vähempakkumine teha. Kaido Roos tegi ettepaneku mitte maksta „13 palka“ 100 %. Anne Liinak küsis volikogult mis on tal ametnike ja selle „13 palka“ vastu, seda on ju aastaid makstud ja eelarve on ju ka tasakaalus. Kui Kaido Roos küsis, kui palju on vähenenud tulumaksu laekumine võrreldes 2008. aastaga, vastas pearaamatupidaja, et on vähenenud 15%. Siit ka vastus A. Liinakule me ei tea mis edasi saab, kui kõik vähendavad miks mitte siis sellel aastal loobuda vallaametnikel oma harjumustest nõuda täies mahus puhkusetootust? Ilmar Kõök tegi ettepaneku maksta 50 % puhkusetootust sellel aastal ning samuti võiksid volikogu liikmed loobuda oma istungitasust sellel aastal 300 krooni kord. Volikogu esimees pani hääletusele kolm erinevat võimalust:

1. vähendada puhkusetootust 100 %.

Hääletati: 0 poolt,

2. vähendada puhkusetootust 50%.

Hääletati: 8 poolt,

3. Jätta nii nagu otsuseprojekti, et maksta 100 % ja kinnitada eelarve.

Hääletati: 2 poolt 1 erapooletu.

Lõplikult läks hääletusele 2009. aasta eelarve ja vallaametnike puhkusetootuse maksmine 50%.

Hääletati: 8 poolt, 2 vastu, 1 erapooletu.

6. Audiitori kinnitamine:

pearaamatupidaja Eve Kasela tegi ettepaneku kinnitada 2008. a. majandusaasta aruande auditeerijaks Audiitorbüroo ELSS AS.

Hääletati: 11 poolt.

7. Rahaliste vahendite eraldamine 2008. a. eelarve vabajaägist: eraldada valla 2008. a. eelarve vabajaägist (sihtotstarbeliste vahendite osast) 325 000 krooni alljärgnevateks kuludeks:

1. Kool (riigieelarvest) personalikulud 121 045 krooni.

2. Kultuur ja vaba-aeg 3105 krooni.

3. Sotsiaaltoetused, toetus puuetega inimeste ja nende hooldajatele 50 000 krooni.

4. Sotsiaaltoetused, riiklik toimetulekutoetus seoses toimetuleku- ja täiendavate toetuste maksmisega 150 850 krooni.

Hääletati: 11 poolt.

Vallavalitsuse ja volikogu tegemistest saab lähemalt lugeda ka Lügane valla veebilehelt <http://lyganusevv.ee>. Varsti peaks seal kättesaadavaks muutuma ka valla uus arengukava.

Kristel Kütt

Teekond minevikust...

Käesolevas "Lügane Uudiste" numbris kirjutab Ants Nurk ühest keerulisemast ja raskemast perioodist eestlaste ajaloos. Eesmärgiks ei ole mitte meie armsaid lugejaid hirmutada vaid meenutada, et nälg, epidemiad ja suurte naabrite rüüsterked meie pisikesele maale olid üsna sagedased.

A. Nurk käsitleb vaid ühte näljaperioodi. Sellele järgnes vahetult Põhjasõda (1700) mis põhjustas eestlastele ränki kannatusi. "Eesti Ekspressis" 22. jaanuaril 2009. a. ilmunud Pekka Erelti artiklis on põhjalikult ära toodud raskemad perioodid meie rahva ajaloost. Toon siin välja mõned katked. "Pärast venelaste rüüsterket 1703. aastal Ida- ja Lõuna-Eestisse kiitles neid juhtinud Boriss Šeremetjev tsaar Peeter I ees: "Mu isand, ei ole enam midagi hävitada! Kõik kohad on tühjad ja lagedaks tehtud. Mehi naisi ja lapsi on vangid võetud tuhandete kaupa, samuti hobuseid ja veiseid. Keda kaasa ei saanud võtta, see pisteti läbi või raiuti tükkideks. Kogu Liivimaa ja osa

Eestimaast on nii tühi, et kohad on veel ainult kaardil olemas." „Põhjasõda ja 1710-1711 kestnud katkupeidemia põhjustasid Eestis demograafilise katastroofi: sõja eel siin elanud 450 000 inimesest jäi alles vaid 170 000. Eestlased on tõepoolest väga elujõuline rahvas - nad jäid püsima!" Seega on kaine talupojamõistus, jonnakus ja piiritu elutahe võitnud me väikese rahva taas ja taas elule.

Ametlikult puuduvad kaasajal meie maal nälg, epidemiad ja rüüsterked. Kõik need nähtused on läbinud erinevad arengufaasid ning nimetatakse lihtsalt teiste nimedega. Kuigi praegune aeg on raske, siis vaevalt võib seda tänapäevast kriisi nimetada näljahädaks. Palju on puudust kannatavaid inimesi, ent nii karmilt nagu ajaloo vaevalt juhtuda võib. Ometi tuleks meil kõigil ajaloo õppida. Ühised jooned läbivad inimkonna ajalugu, tuleb need vaid ära tunda ja mitte korrata endiseid vigu. Lõpmatuseni ei saa ainult võtta, alati tuleb ka midagi vastu anda. Ja kui ei anna, siis võetakse, ka seda, millest sa võib

olla nii väga loobuda ei tahakski. Selline on juba kord eluseadus.

Oleme saanud A. Nurga ajalooartiklite kohta palju positiivset vastukaja. On öeldud ka, et keda see Maidla või Aa ajalugu ikka nii väga huvitab. Loomulikult on siingi kandis inimesi, kelle juured on mujal või puuduvad need sootuks ning keda asi tõesti ei huvita. Teadlikum osa meist tuleb ikkagi ajaloost. Ümbruskond on nii väike ja ajalooliselt läbi põimunud, et pole vahet, kas Lügane või Maidla, Erra, Varja, Rannu või Purtsu. Ajalooliselt on tegemist Lügane kihelkonna aladega. Ammudest aegadest tunti piirkonda Askele nimetuse all. Tulemas on muutused, näikse siis, milliste omavalitsustega meil taas tuleb hakata ajalugu jagama. Seepärast on tore teada, millega tegelevad naabrid ja nende naabrid, teada nende ajalugu.

Ants Nurga artiklid sünnivad tänu ühe põlisema kohaliku suguvõsa ajaloo huvile. Aastatega on korjunud hulgaliselt materjali, mis annab avastamisrõõmu veel

pikaks ajaks. Tähtis on see, et kogu materjali on üles tähendanud juba autori esivanemad. Hoolimata sellest, et ka nemad on teinekord kasutanud tollel ajal kättesaadavaid laenmaterjale, annavad nende kirjutised aimu külas valitsevast vaimsusest. Ajalugu koguneb kild-killa haaval ning olles ise üks Nurkade ajaloo huvilistest järeltulijast on Ants ka ise külastanud arhiive, ning kirikukogudusi nii Viru Nigulas, kui ka Lüganel. Tore on see, et ta oma kogutud informatsiooni tahab kättesaadavaks teha teistelegi

lähikonna elanikele. Paljudel puudub võimalus külastada Lügane Keskkooli muuseumi, kus on kohaliku ajalugu tutvustav väljapanek, vanemad inimesed ei kasuta interneti. Ometi on just nendel ajaloo kohta paljudi huvitavat pajatada. Tehkem siis oma ajalugu rikkaks ja kirjutagem üles vanainimeste mälestused.

Lidia Tauer

Arengu- kavast

25.03.09 toimus Lüganuse Rahvamajas Lüganuse Valla arengukava esitus. Üritus oli avalik, vähemalt kuulutus oli valla kodulehel olemas. Kohale olid tulnud vallavanem, valla registripidaja, maanõunik, ehitusnõunik, Lüganuse küla talunik, noortemaja juhataja, rahvamajatöötajad ja allakirjutanu. Arengukava koostaja tutvustas kokku pandud tööd mis anti pärast esitlust üle vallavalitsusele.

Kristel Kütt

Veel külateedest

Meie toimetus sai murelikult Moldova küla elanikult kirja, kus tuntakse tõsiselt muret selle üle, mis saab küla teega edasi. Kaks majapidamist on oma maa erastamisega jõudnud nii kaugemale, et sunnivad nelja majapidamist, mis asuvad Moldova küla lääneservas kasutama külaga suhtlemiseks ümbersõitu läbi Jabara Varjale ja tagasi Moldovale, mis teeb ringi kuskil ca 8,5 km.

Kuigi neid nelja majapidamist ei kasutata talvel aktiivselt, siis suvel on kõik majapidamised kasutusel ja elatakse sees. Kuidas pääsevad kohale kiirabi ja päästeteenistus,

kui midagi halba peaks juhtuma? Kas lendavad? Talvel on lihtne, kõik sõidavad üle põllu, kuid mis saab kevadel ja sügisel, kui põld pehme? Mis saab suvel, kui vili külvatud?

Kinni pandud teed kasutati juba Vene tsaari ajal, see oli küll mõõdetud maa sisse, kuid jäetud üldkasutatavaks ning maomanik pidi seda korras hoidma ja hooldama. Praegu, kui riik on igati soosinud teede remonti ja eraldab ka selleks kohalikule omavalitsusele riigi kassast raha, ei suuda vald tagada, et põlised teed oleksid kasutatavad ja korras. Milles asi?

Kokkuvõtteks võib tõdeda seda, et külaelanike omavahelised suhted võib sassi ajada üksainuke vallaametniku „näpukas“ (õigem oleks vast isegi öelda „vaimukas“), mille parandamiseks pole midagi ette võetud. Teisalt tekib muidugi ka küsimus, kas see oligi ikka näpukas, lihtsalt lohakas ja saamatus vallale usaldatud maakorralduse küsimuse lahendamisel erastamise ja tagastamise protsessis või. midagi muud?

Täname Moldova küla elanikke meeldiva kaastöö eest ja loodame, et suvel ei pea inimesed tegema 8,5 km ringi kui soovivad naabrile

külla minna.

Kalle Kekki

Ajaloonurk: Suur näljahäda aastatel 1695-1697

“Oh nälg, oh nälg...”

17 saj. lõpp - 18 saj. algus kujunes Euroopa ajaloos väga katsumusterohkeks perioodiks. Toimus kaks suurt sõda, Hispaania pärlussõda 1701 - 1714 ja Põhjasõda 1700- 1721. Nendele kahele sündmusele eelnes aastatel 1695-1697 ränk näljahäda, mille tagajärjedest polnud rahvadsõdade puhkemise eelõhtuks toibunud. Kõige krooniks puhkes suures osas Kesk- ja Põhja Euroopas 1704 aastal katkuepidemia, mis kestis kuni 1712. aastani.

Ühes Hispaania linnast teatati 1693. a. novembris, et viljasaak on peaaegu olematu, sest neliteist kuud järjest oli vihma sadanud. Teisest Hispaania linnast tuli teateid, et enamik elanikest on ikalduse tõttu hukkunud, ning suur osa majadest hüljatud. Prantsusmaalkaasnesidikalduusega epidemiad, mille tagajärjel kaotas aastail 1693-1694 elu üle kahe miljoni inimese. Rootsis ja Soomes oli olukord kohati hullempi. Rootsis on hukkunute arvukus pakutud 80 000 – 100 000 inimest. Soomes olid ikalduse tagajärjed veelgi suuremad. Olud olid sedavõrd karmid, et isegi metsloomad olid nälga surnud. Veel elusolevad ulukid muutusid sedavõrd jultunuks, et tungisid inimestele kallale. Oli puhkenud julm olelusvõitlus.

Paljud jätsid maha kodukoha ja pagesid Venemaale, või Soome lahe lõunakaldale. 1697. a. olid paljud oma varanduse ellujäämise nimel venelastele müünud. Söödi kõike, mis vähegi süüa paindus: loomaraipid, puukoort, rohujuuri, õlgi. Vastastikku rööviti üksteist. Tungiti katuse kaudu või maa-aluseid käike kaevates aitadesse ning varastati kõike, mis kätte juhtus. Toituti kassi- ja koeralihast ning täielikus meeleheites vaigistati nälga ka inimeselihaga. Kokku kaotas Soome kahel ikaldusaastal elu 114 000 inimest ehk 33% rahvastikust, kellest 50 000 olid alla viieteistkümneme aasta vanused lapsed. Nimetatud

paaril aastal suri neli korda enam lapsi, peaaegu kolm korda rohkem vanureid ja peaaegu kaheksa korda rohkem täiskasvanuid kui tavalistel aastatel. Seejuures suri otseselt nälga väiksem osa inimestest. Enamik jättis elu puhkenud epidemiade tõttu, mida levitasid kõikjal ringi hulkuvad kerjused. Sellised on Puritse kandist pärit ajaloolase Otto Liivi andmed. O. Liiv “ Suur näljaaeg Eestis 1695-1697”. Lisa: Valimik dokumente suurest nälja-ajast. Tartu 1938.

O. Liivi ema elas Puritse jõesuus Rannatalus. Näljahäda materjalide kogumisega tegeles kroonik ja Viru Jaagupi koguduse õpetaja Christjan Kelch, kelle andmeil valitses aastal 1695 jaanipäevast mihklipäevani lakkamatult külm vihmane ilm, mistõttu hävis heinasaak. Vili ei saanud küpseks, vihm ja öökülmad hävitasid kõõgi ja aedvilja. Sügisene külv jäi ebasoodsate ilmade tõttu nii hiljaks, et mõned seda veel mihklipäeva paiku tegid. Osal talunikel jäigi külv tegemata. Hätta ja viletsusse sattumisel jäädigi abi ootama mõisalt. Kui sügisel napp saak salves, raisati seda priiskavalt. Vilja ülejääk, müüdi mustadeks päevadeks tagavara loomata ära.

Talv oli Eestis ja Liivimaal sel aastal varajane ja lumerohke. Lumesadu kestis jõuludeni ning alles siis tuli talvine vaheaeg. Rohkele lumesajule järgnes 1696. a. jaanuaris ootamatu suur sula. Lumi ja jää sulasid, põllud tahenesid, kohale lendasid kevadlinnud. Mitmel pool oldi ettevaatamatud, ning alustati varajaste põllutöödega. Märtsis pöördus ilm aga külmale tagasi ning püsis nii terve aprilli ja suure osa mai kuustki. Alles mai lõpul, kui ilm muutus järsku kuivaks ja soojaks, saadi külvama hakata. Juunis algas taas suur sadu, mis vältas, väikeste vaheaegadega sügiseni. Juba jaanipäeva paiku oli selge, et rahuldavast saagist ei saa unistada. Vili oli kestvate sadudega maha pekstud ja vilets.

Madalamad põllulapid seisid sootuks vee all. Sood ja jõed paisusid järvedeks. Kelci andmetel oli 1696. a. nälg sedavõrd suur, et paljud tugevad ja terved inimesed liikusid ühest paigast teise, ning palusid jumalakeeli, et nad leiva eest tööle võetaks. Aja möödudes muutusid inimesed näljast mustaks, ning langesid jõuetusest maha. Samal aastal tabas maad veel ka loomataud, mis vähendas rohkesti kariloomade arvu. Tihenesid vargused mõisatest, taludest, kirikutest. Selle aasta viljasaak jäigi põhimõtteliselt saamata.

Lootuses leida mingitki elatumisvõimalust, lahkusid talupojad massiliselt kodudest, suundudes mujale või saatsid oma kodakondseid, ning lapsi kerjama. Paljud põgenesid kas üksikult, või koosperejaliikuvavaratukesega teistele mõisaaladele. Põgeneti ka Venemaale. Eriti sageli tuli seda ette piiriäärsetes kihelkondades. 1696. a. algas maal massiline nälga suremine. Abi loodeti linnadelt. Seal olid kroonu magasiniaid. Arvati, et seal on hoiul suuremad viljavarud ja toidutagavarad. Tallinna, Tartu, Narva, Pärnu ning Riia alla kogunesid tuhandeid vaeses. Esialgu kui kerjuseid oli vähe lootused osaliselt täitusidki. Hiljem kui bürgeritel endil hakkas hirm olukorra tõsiduse ees ja kohale saabus järjest uusi ja uusi inimhulki, ei suutnud linnad enam puudust kannatajaid aidata.

Vaestepeamise osamoodustasid ametist lahti saanud sulased, teenijatüdrukud ja vabadikud koos peredega. Palju oli väikeste lastega naisi, kelle mehed olid surnud, või kodust põgenenud. Oli ka palju lapsi, kelle vanemad olid nad kerjama saatnud. “Põhiosa vaesunud ja koduta jäänud rahvast moodustasid eestlased, kuid leidus rohkesti ka soomlasi, ingerlasi ning koguni Rootsi emamaalt pärit rootslasi.” (O. Liiv).

1697. aasta algas tugeva pakasega, mis püsis terve talve. Jõed ja järved vabanesisid jääkatte

alles aprillikuus. Katastroof oli veebruaris, märtsis ja aprillis. Siis oli suremine massiline. C. Kelch kirjeldab olukorda järgmiselt: Sellel ajal lahkusid paljud mehed oma naiste, naised oma meeste, vanemad laste ja lapsed vanemate juurest. Nii öölkui päeval oli linnades ja külates kuulda kannatavate hädaldamist, mis oleks isegi kividel südamed pehmeks teinud. Jahmatades tuli pealt vaadata, kuidas näljahädalised, tühja kõhu leevendamiseks, mitte üksnes õlgi, aganaid, sõnnikut ja muud sarnast rämpsu vaid nende poolt tapetud, või lõpnuud loomade korjustelt liha koos naha ja karvadega, ning väljarebitud sisikondi endile sisse ahmisid. Mõnda võis leida surnud ligimese laipade juurest, mille küljest nad endale tükke lõikasid ja sedamööda nälga vaigistada üritasid. Paljudel, eriti neil kel surm lähedal, oli selline himu leiva järele, et nad kohutava häälega karjades anusid kas või silma suurust leivaraasukest. Niipea, aga kui nad leivatüki said ja seda sööma hakkasid, langesid nad surnult maha. Olen ise jahmunult näinud, kuidas umbes kaheteistkümnemeaastane poisike hakkas suure isuga omaenda sõrmi närima, ise seejuures hüüdes: “ Oh nälg, oh nälgi!” ja kui ma talle tüki leiba andsin, siis rebis ta selle endale kätte nagu hullumeelne inimene, kugistas alla, misjärel langes maha, ning heitis hinge. Paljud meeleheites inimesed panid endale käe külge ja lõpetasid elu poomise või uputamise läbi.

1697. aasta kevadel puhkesid plekiline soetõbi ja düsenteeria mis kestis veel septembris ning kasvatasid surnute arvu veelgi. Suure Jaanis oli surnud inimest sõõnud naine koos lastega ning pärast seda ka ise surnud. Üks naine oli samas koos lastega ära sõõnud oma surnud lapse. Noa ja kirve puudumisel olid nad kividega laibalt liikmeid küljest lõõnud, süte peal praadinud ning ära sõõnud. (O. Liiv Suure Jaani kirikuõpetaja Magnus de Moleni aruande põhjal.)

Surnud maeti peamiselt 1697. aasta kevadel, sest suurem osa neist sulas alles siis lume alt välja. Viimaseks puhkepaigaks said neile enamasti ühishauad, mis mahutasid kolmkümmend kuni viiskümmend laipa. Selliseid ühishaudu hoiti mõnda aega uute surnukehade jaoks lahti ja ainult kaitseks metsloomade eest kaeti need kerge mullakorraga. Esines rohkesti juhuseid, kus surnud maeti sedavõrd hooletult ja halvasti, et metsloomad nad hauast välja kraapisid. Paljudel kaua katmata laipadel olid linnud silmad peast nokkinud. Ühtekokku on näljaajal Eesti alal surnud inimeste koguarvuks hinnatud 70- 75000 inimest, mis moodustas 20% rahva üldarvust.

Vaevalt oli Eestimaa näljahädast toibunud kui 1699. aastal tuli karjades hunte, kes tallidesse ja lautadesse tungisid. Sügisel ilmus majadesse ebaharilikult palju kärbeid, nad katsid seinad ja põrandad. Lüganuse kiriku põhjapoolsest müürist 1990 aastate alul, oli umbes kolme meetri sügavuselt lahti kaevatud kiriku vundament. Sealto võis näha, kuidas poolemeetrisel mullakihi all oli umbes meetri sügavuselt konte. See näitab, et suurt osa laipu ei jõutudki matta, vaid jäeti kirikute kõrvale lihtsalt kõdunema. Kulus veel aastaid enne kui elu siinmail endisesse rööbastesse tagasi pöördus.

Ants Nurk

Luulenurk: Peeter Paps

Autorist: Mati Põldsaar (luuletajanimena Peeter Paps) on sündinud 15.07.1945. a. Tallinnas töölisperekonnas ainukese lapsena.

Ta lõpetas 1963. aastal toonase Tallinna 21. Keskkooli esimese keemiakallakuga eriklassi. 1969. aastal lõpetas Ivanovo Keemia-Tehnoloogilise Instituudi lakkide, värvide ja orgaaniliste katete eriala, samal erialal kaitses tehnikakraadi Leningradis 1970. a. Töötas TPI-s orgaanilise keemia kateedris vaneminsenerina. Neli aastat möödus Flora kesklaboris ja trükikojas Ühiselu ning palju aastaid galvanikatehnikas, veel ka aastaid maalrina. Hetkel viibib Mati Aa hooldekodus, kus ta on kirjutanud üle 30 laulu ja paberile pannud ligi sada luuletust. 2007. aastal on ilmunud tänu Lügänuuse vallavalitsusele ja T. R. Tamme

Auto OÜ-le väike luulekogu "Kortsunud mõtted".

Siinkohal avaldame mõned Mati luuletused.

Hei, inimene mida sa ometi teed,

kas jälle luuletust?

Ega ometi kevadest?

Isegi toomed ei öitse veel...

Kõik põõsad ja puud on alles pungas,

millal küll puhkevad need?

Vaata mind, inimene, suhtle minuga,

Ka minul on igav kevadet oodta...

Kui öitseag oleks käes,

tooksin ehk lillegi, noka vahel sullegi-

kas vaataksid siis, silamd suured ja kael

öieli

ega kirjutaks salme enam

Koos laulda meil oleks ju kenam?

Ülehomme hommikul saabub kevad!

On see loodusele tavaks.

Sa mõtle, mida sa teeksid ilma kevadeta?

Tean küll, sa ei oskagi mulle vastat?

Mina aga lähen metsa jalutama,

Talvemõtteid välja tuulutama.

Järsku leian veel mõne lumekellukese,

tule siis minuga kaasa, heliseme koos.

Läksingi metsa, aga midagi seal polnud?

Puha puud ja puud, isegi sind kevad metsas polnud?

Kummaline, kus sa siis oled?

Siisiki puude vahelt leidsingi lille,

polnud enam talve halli.

Ja siis ka sina minu kevadess tulid.

Mis puutub minusse Teie eelarve?

Jah. Teie „austatud HÄRRAD

RIIGIKOGUST.

See kokkuhoid on ju Teie tarbeks,

nii pakseneb ju ainult Teie tengelpung

ja suur ahnus südameis.

Kus kuradi kohas on Teie „puhas“

südametunnistus?

Aga, kulla härrad, see Teil puudub.

See on Teie kallites ametiautodes

ja kallites korterites, ka peldikutes.

Ja sinna püüategi meid toppida?

On ju ilus loogika!

Laiast ilmast

Lapsed himustavad magusat, et saada energiat kasvamiseks. Uus uuring tõdeb, et mida kiiremini lapsed kasvavad, seda rohkem nad magusat soovivad. Washingtoni ülikooli ja Monelli Keskuse uuringus osales 143 last vanuses 11-15 aastat. Lapsed jagati peale magusaisu testimist väikese ja suure magusa isuga rühmadesse. Seejärel mõõdeti luustiku kasvu näitava molekuli sisaldust. Tulemused näitasid, et mida rohkem lapsed soovisid magusat, seda rohkem oli neil luustiku kasvu näitavaid molekule. Eht teiste sõnadega nad kasvavasid kiiremini. Uurijate sõnul pole magusasoov õpitud, vaid laste bioloogiline vajadus. Lapsed vajavad kasvamiseks kaloreid ning magusad asjad on kiire ja hea võimalus neid saada. Kui kasv täiskasvanu eas lõpeb, siis moodub ka suurim magusaisu.

Helsingi hakkab parandama oma mainet seksuaalsetesse vähemustesse kuuluvate turistide hulgas. Linna turismi- ja kongressibüroo hakkab koostama homo- ja lesbisõbralike turismiteenuste nimekirja. Linn loodab, et kui nimekirja teenustest on üleval Helsingi turismilehekülgedel internetis, tekib homo- ja lesbituristidel pilt tolerantses ja turvalises turismiobjektist. Helsingi homo- ja lesbituristidele pööratava tähelepanu taga on nende linna toodavad suured rahavood, mida nimetatakse „roosaks rahaks“. „Euroopa uuringute järgi kasutab queer-turist reisil kuni 70 protsenti rohkem raha kui tavakodanik.“ Enne projektiga alguse tegemist ei leidunud Haloneni sõnul Helsingist näiteks ühtegi end homosõbralikuks kuulutanud hotelli. Nüüd on liitunud 12 ettevõtet, kruiisireisijatele teenuseid pakkuvat kuni taksofirmade ja hotellideni.

Tuuleenergia on aidanud hollandlastel vett pumbates võita merelt maad. Tuule jõul töötavad saeveskid andsid Hollandile omal ajal võimaluse ehitada kiiremini kauba- ja sõjalaevu ning saavutada positsiooni ja kompetentsi, mis mõnes mõttes on püsinud tänaseni. Tuuleveskitest, mis mõeldud vee pumpamiseks, vilja jahvatamiseks või palkide saagimiseks, on nüüdseks saanud elektrigeneraatorid. Leiutati poole ja enama kilomeetri kõrgusele lähetatavad tuulerattad. Ühe hiljutise idee kohased tuuleturbiinid hakkaksid enim meenutama just lennukimootoreis kasutatavaid reaktiivturbiine. Suurte arvutusvõimsuste kättesaadavus on edendanud tehniliste lahenduste loomist. Selline turbiin on võrreldes varasematega kompaktsem, tootmiseks kulub vähem materjale ja veoks vähem kütuseid. Väiksem läbimõõt võimaldab töötada suurematel pööretel ja ammutada energiat tugevatest tuultest. Olete kuulnud, et tuuleenergia on kallis ja seetõttu perspektiivitu? Ka arvuti ja mobiiltelefon olid kümnekond aastat tagasi kallid, nüüd ostavad neid kõik... Jääb üle veel oodata, kui tuuleenergia ülejäägi salvestamiseks sobilikud superkondensaatorid ja akud tootmisküpseks saavad. Ikka selleks, et tarbimiseta toodetud tuuleelekter salvestada kasutamiseks tuulevaiksel ajal.

Nalja nabani

Mehest tüdinud koduperenaine soetab endale armukese, kes külastab teda tavaliselt pärastlõunal, kui mees töö on.

Kord aga tuleb mees ootamatult poole päeva pealt koju ja naine lükkab armukese riidekappi. Tal jääb aga märkamata, et riidekapis peidab end tema seitsmeaastane poeg.

Niisiis istuvad laps ja armuke mõlemad hiirvaiksel kapis, kuni poisike sosistab: "Siin on nii pime..."

"On jah," nõustub armuke vaikselt.

"Mul on spinningurull," teatab poiss.

"Vaat kui tore," vastab armuke.

"Tahad ära osta?" jätkab poiss.

"Ei taha!" tõrjub mees.

"Mu issi on siinsamas..."

"Hea küll, kui palju?"

"250 dollarit."

Mees kiristab hambaid, aga laob raha lagedale.

Paar nädalat hiljem tekib

samasugune olukord - armuke ja naise laps koos kapis kükitamas.

Poiss alustab taas juttu:

"Siin on nii pime..."

"On jah," vastab mees, ise juba valvsaks muutudes.

"Mul on spinninguritu," jätkab poiss. "Kas tahad ära osta?"

"Ei!" sisistab mees ägedalt.

"Aga mu issi on siinsamas..."

"Hea küll, kui palju?" ohkab mees.

"750 dollarit!"

No mis mehel üle jääb... Paar päeva hiljem, pühapäeval tuleb poisi isal tahtmine temaga kalale minna, kuid poiss vastab, et ei saa minna.

"Miks?" imestab isa.

"Ma müüsin oma varustuse maha," vastab poiss.

"Palju said?" pärib isa.

"1000 dollarit," kõlab vastus. Isa on šokeeritud.

"Kas ma sind nii olen kasvatanud?! Kas siis nii tohib oma sõpru nõõrida?!"

See on pettus! 1000 dollarit on ju rohkem kui kümnekordne hind!

Nii, poiss, nüüd läheme kirikusse ja sa tunnistad seal oma patu üles!"

Kirikusse jõudes lükkab isa poisi pihitooli, lööb ukse tema taga kinni ja viipab vaimulikule.

Pihitoolis istuv poiss kuuleb, et teisele poole keegi sisenes.

Ta kuuleb kõhatust ja saab aru, et peaks rääkima hakkama.

"Siin on nii pime..." alustab ta ebalevalt.

"Ära hakka jälle peale!!!" kostab teiselt poolt võret.

Vanatädi läks elus esimest korda günekoloogi juurde. Pärast põhjalikku läbivaatust lahkudes seisatas ta uksele ja küsis häbelikult üle õla: „Noormees, kas teie ema ka teab, millega te siin tegelete?“

Ootame Teie kirju, kommentaare ja kaastöid!

E-post: lyganuseuudised@hotmail.ee

Postiaadress: Lügänuuse uudised, Jõhvi postkontor, postkast 15, 41502, Ida-Virumaa

Leht internetis: lyganuse.nommeraadio.ee

Lügänuuse Uudised on kodanikualgatuslikult ilmuv igakuine väljaanne tiraaziga 1100 eksemplari.